Maart 2019

Digitale Nieuwsbrief

Extra artikelen en extra foto's

Max Euwe Centrum
euwemec@xs4all.nl
020-6257017

In deze Digitale Nieuwsbrief weer veel interessante artikelen, MEC-informatie en vooral ook veel foto's. Het volgende kunt u in deze Nieuwsbrief vinden:

3) MEC-kalender

3) Boekenbeurs zaterdag 30 maart

4) Workshop Openingen op Stappenniveau

5) Boekenbeurs

6) Het natuurtalent van Mir Sultan Khan

9) Een onbekende kant van Salo Landau

18) Advertentie Stam teksten

19) MEC op sociale media

19) Advertentie Thinkers Publishing

20) De beschrijvende schaaknotatie

22) Advertentie De Beste Zet

23) De foto en zijn verhaal

24) Oude brieven van Euwe

26) Buitenlandse bezoekers in het MEC

28) Liber Amicorum Hans Bouwmeester

31) Geschonken borden

32) Advertentie DGT

33) Wilt u het MEC steunen?

De redactie wenst u veel leesplezier!

MEC-kalender

De komende maanden staan de volgende activiteiten in het MEC op het programma:

Zaterdag 23 maart	**Workshop** ‘Openingen op Stappenniveau’
Zaterdag 30 maart	De halfjaarlijkse **boekenbeurs** van 11.00-14.00 uur
Woensdag 10 april	**Training** door grootmeester **Artur Jussupow**
Woensdag 15 mei	**Training** door grootmeester **Ivan Sokolov**
Zaterdag 18 mei	**Lezing** door **Geurt Gijssen**
Zaterdag 22 juni	**Pleinfestival** van 12.00-17.00 uur

Het MEC is ook alle eerste zaterdagen van de maand geopend!

Kijk op www.maxeuwe.nl voor meer informatie over deze activiteiten.

Arbiter Geurt Gijssen komt op zaterdag 18 mei een lezing geven in het MEC.

Workshop Openingen op Stappenniveau

Op **zaterdag 23 maart 2019** geeft Eddy Sibbing deze **workshop** in het Max Euwe Centrum. De workshop is bedoeld voor schaaktrainers, schaakleraren, ouders, jeugdbegeleiders en andere geïnteresseerden.

Volgens veel schaakleraren en -trainers worden de openingen in de Stappenmethode onderbelicht. Daarnaast vinden ze het zelf moeilijk om openingen op lager stappenniveau (Stap 2-3-4) uit te leggen. In deze workshop kunnen de deelnemers zich verdiepen in deze materie aan de hand van de volgende vragen:

- Wat wordt er in de Stappenmethode behandeld op openingsgebied?
- Welke volgorde van openingsonderwerpen is (voor jonge kinderen) geschikt?
- Welke openingen zijn geschikt voor de (jongste) jeugd? (met voorbeelden)
- Welke werkvormen zijn er mogelijk op het gebied van openingen? (met voorbeelden)
- Welke openingsboeken zijn geschikt voor jeugdspelers?
- Waar kan je aanvullend materiaal vinden?

Zaterdag 23 maart 2019 van 14.00-16.30 uur

- *Max Euwe Centrum, Max Euweplein 30a, 1017 MB Amsterdam*
- *Er is plaats voor 12 deelnemers: wees er dus snel bij!*
- *Alle deelnemers krijgen een reader*
- *Deelname is € 15,00 (inclusief reader)*
- *Bent u geïnteresseerd? Geef u dan snel op!*

Stuur een mail naar Eddy Sibbing: chessed@telfort.nl

Eddy Sibbing geeft zaterdag 23 maart een workshop in het MEC.

Boekenbeurs zaterdag 30 maart

Zaterdag 30 maart is er van 11.00-14.00 uur een **boekenbeurs** in het Max Euwe Centrum (Max Euweplein 30a, 1017 MB Amsterdam). Toegang gratis.

Er zijn ook nog andere aanbieders aanwezig, dus een groot en gevarieerd aanbod tegen schappelijke prijzen!

Particulieren kunnen tot woensdag 27 maart een tafel reserveren via 020-6257017 of door een e-mail (euwemec@xs4all.nl) te sturen.

Het natuurtalent van Mir Sultan Khan

Door: Dirk Goes

De Indiase schaker Mir Sultan Khan (1905-1966) won in 1928 het All India-toernooi met een score van 8½ uit 9. Dit was een toernooi dat werd gespeeld volgens de regels van het Indiase schaak, dat op een aantal punten afwijkt van de regels zoals wij die kennen. Zo was de rochade onbekend, evenals het *en passant* slaan, en pionnen mochten maar één veld tegelijk. Sultan Khan was in dienst van Sir Umar Hayat Khan, maharadja van één van de vele Indiase vorstendommen[1] en adviseur van de Britse regering aangaande Indiase zaken. Sir Umar was benieuwd hoe ver Sultan Khan zou kunnen reiken in het internationale schaak, en in dat kader reisde hij met zijn protégé in het voorjaar van 1929 naar Londen.

Zijn eerste toernooi op Engelse bodem werd geen succes voor Sultan Khan. Hij eindigde op een gedeelde laatste plaats, wat voornamelijk was te wijten aan onbekendheid met de voor hem nieuwe spelregels en een gebrek aan theoretische kennis. Na het toernooi werd hij door de Britse schakers William Winter en Frederick Yates voorbereid op het Britse kampioenschap, dat van 29 juli tot en met 9 augustus 1929 te Ramsgate zou worden georganiseerd. Het bijzondere aan Sultan Khan was dat hij analfabeet was, en dus geen schaakboeken kon lezen. Hierdoor had hij een grote achterstand op de overige deelnemers en was hij voornamelijk aangewezen op zijn intuïtie en aangeboren strategisch inzicht. Maar zie, het ongelooflijke

[1] India maakte destijds nog deel uit van het Britse imperium en zou pas in 1947 onafhankelijk worden.

geschiedde: hij won het toernooi met een score van 8 uit 11. De lessen van Winter en Yates hadden zich uitbetaald!

In de jaren die volgden, bleef Sultan Khan zich spectaculair ontwikkelen. Namens Engeland zat hij aan het eerste bord tijdens de schaakolympiades van 1930 (Hamburg), 1931 (Praag) en 1933 (Folkestone), waar hij in totaal 29½ uit 48 scoorde. In het toernooi van Luik (1930) werd hij tweede achter Savielly Tartakower, die hij een jaar later in een match over 12 partijen met 6½-5½ versloeg, en in het toernooi van Hastings (1930/1931) eindigde hij op de derde plaats achter Euwe en Capablanca. Tijdens dit toernooi won hij een beroemde partij van ex-wereldkampioen Capablanca.

Mir Sultan Kahn – José Raoúl Capablanca

1.Pf3 Pf6 2.d4 b6 3.c4 Lb7 4.Pc3 e6 5.a3 d5 6.cxd5 exd5 7.Lg5 Le7 8.e3 O-O 9.Ld3 Pe4 10.Lf4 Pd7 11.Dc2 f5 12.Pb5 Ld6 13.Pxd6 cxd6 14.h4 Tc8 15.Db3 De7 16.Pd2 Pdf6 17.Pxe4 fxe4

Gedwongen, want op 17…,Pxe4 volgt 18.f3 en 19.Lxf5.

18.Le2 Tc7 19.g4 Tfc8 20.g5 Pe8 21.Lg4 Tc1+ 22.Kd2

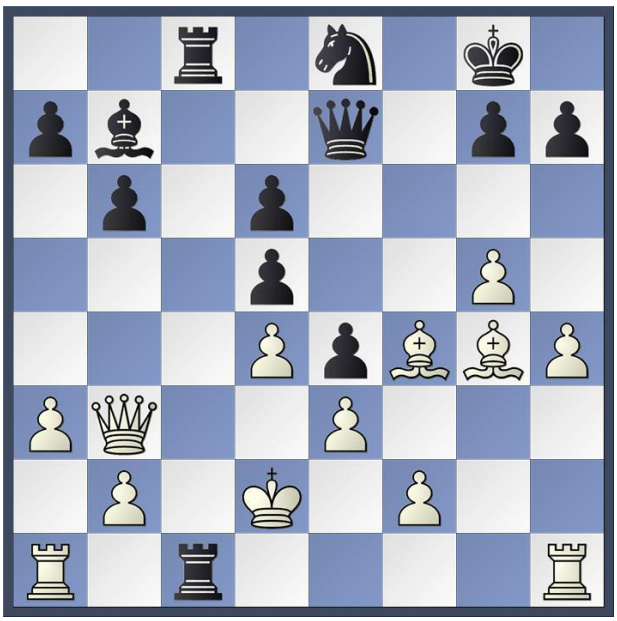

22…,T8c2+

Capablanca besluit twee torens voor de dame te geven, bij gebrek aan een beter plan.

23.Dxc2 Txc2+ 24.Kxc2 Dc7+ 25.Kd2 Dc4 26.Le2 Db3 27.Tab1 Kf7 28.Thc1 Ke7

29.Tc3 Da4 30.b4 Dd7 31.Tbc1 a6 32.Tg1 Da4 33.Tgc1 Dd7 34.h5 Kd8 35.T1c2 Dh3 36.Kc1 Dh4 37.Kb2 Dh3 38.Tc1 Dh4 39.T3c2 Dh3

De grote Capablanca krijgt werkelijk geen poot aan de grond!

40.a4 Dh4 41.Ka3 Dh3 42.Lg3 Df5 43.Lh4 g6 44.h6 Dd7 45.b5 a5 46.Lg3 Df5 47.Lf4 Dh3 48.Kb2 Dg2 49.Kb1 Dh3

49…,Dxf2 faalt op 50.Lh5 Dh4 51.Th2 met damevangst.

50.Ka1 Dg2 51.Kb2 Dh3 52.Tg1 Lc8 53.Tc6

Na een ellenlange laveerperiode gaat Sultan Khan over tot de slotaanval.

53…,Dh4 54.Tgc1 Lg4 55.Lf1 Dh5 56.Te1 Dh1 57.Tec1 Dh5 58.Kc3 Dh4 59.Lg3 Dxg5 60.Kd2 Dh5 61.Txb6 Ke7 62.Tb7+ Ke6 63.b6 Pf6 64.Lb5 Dh3 65.Tb8 1-0.

Een door Sultan Khan met oriëntaals geduld gespeelde partij die destijds diepe indruk maakte. Capablanca verloor immers hoogst zelden, dus als dat gebeurde was het meteen wereldnieuws. Sommigen zagen in Sultan Khan een toekomstige kandidaat voor het wereldkampioenschap.

In 1932 won Sultan Khan voor de tweede maal het Britse kampioenschap (8½ uit 11) en in 1933 was hij wederom de sterkste (9½ uit 11). Bij de dames won dat jaar ene Miss Fatima, die eveneens tot de huishouding van Sir Umar behoorde, met de overtuigende score van 10½ uit 11.

In december 1933 ging Sir Umar weer terug naar India. Sultan Khan volgde zijn baas, won in India nog een match tegen de Indiase schaker Khadilkar met 9½-½, en heeft daarna nooit meer een schaakstuk aangeraakt. Wie weet hoe ver hij had kunnen komen als hij in Europa was blijven schaken, maar hij kende zijn nederige plaats in de huishouding van Sir Umar. Erg rouwig was hij overigens niet over zijn terugkeer naar India want hij leed zichtbaar onder het natte Britse klimaat en het in zijn ogen inferieure eten.

Sir Umar overleed in 1944 en liet Sultan Khan een klein boerderijtje na, waar hij de rest van zijn leven woonde met zijn vier vrouwen. Zijn oudste zoon, Ather, zei later dat hij zijn kinderen niet heeft willen leren schaken omdat hij vond dat ze iets nuttigers moesten doen met hun leven.

Mir Sultan Khan overleed op 25 april 1966 te Sargodha, Pakistan, aan de gevolgen van tuberculose.

Een onbekende kant van Salo Landau

Door: Bob van de Velde

Als een bijzonder voorwerp ‘uit de oude doos’ werd in de *Nieuwsbrief* van het MEC (nr. 76, april 2011) al weer jaren geleden de *Schaaksleutel* van Reuben Fine en Salo Landau getoond. Dit is een soort van dun karton vervaardigde schijf ter grootte van een langspeelplaat (een maat overigens die langzamerhand voor de jongere generaties uitleg behoeft). Door hem in een eveneens kartonnen frame rond te draaien toont de schijf allerlei openingsvarianten, 116 in getal. Het was voor zover bekend voor de eerste maal dat op zo’n manier werd getracht de openingstheorie handzaam en systematisch te presenteren. Geen wonder dat het MEC het zoeklicht zette op dit exemplaar van de tweede, verbeterde druk (≥1936) van een zelden bewaard gebleven instrument! Aanvankelijk kon het niet voor de MEC-collectie behouden blijven, maar is inmiddels toch verworven.

Bridgesleutels

In een reactie (*Nieuwsbrief* 77, september 2011) meldde ik dat Landau in de jaren ’30 van de vorige eeuw ook een vooraanstaand bridger is geweest, wat voor veel schakers een vermoedelijk onbekende kant van Landau toont. Deze *Schaaksleutel*, waarvan de eerste druk in 1936 verscheen, heeft kennelijk aan de wieg gestaan van drie overeenkomstige instrumenten die een jaar later op de markt kwamen: één voor het damspel, vervaardigd door oud-wereldkampioen dammen Ben Springer in samenwerking met de toenmalige Franse wereldkampioen Maurice Raichenbach, en twee voor het bridgespel: *Bridge-sleutel; Het bieden* en *Bridge-sleutel; Het spelen*, alle drie in 1937 uitgegeven door de Amsterdamse uitgever Hans Wittkowski. Deze was zelf een schaker en lid van het VAS, en werd evenals Landau tijdens WO II door de nazi’s omgebracht. Bij het vervaardigen van deze bridgesleutels heeft Landau samengewerkt met E.C. (Ernst) Goudsmit. Samen met zijn broer Frits (F.W.) was Ernst Goudsmit de teamgenoot van Emanuel Lasker en Landau in de allereerste landenwedstrijd die in de geschiedenis van het contractbridge ooit is gehouden. Dit toernooi was een initiatief van Emanuel Lasker en vond in 1932 in Londen plaats tussen Engeland, Duitsland en Nederland. Nederland werd winnaar (!). Landau en zijn teamgenoten werden hiermee de eerste Nederlandse bridge-internationals, al had Lasker de Duitse nationaliteit, die hem na 1933 werd ontnomen. De ‘Goudsmeden’, die WO II hebben overleefd, werden zowel voor als enige jaren na WO II algemeen beschouwd als behorend tot de sterkste spelers van de internationale bridgewereld. Evenals van de twee drukken van de *Schaaksleutel* zijn van die beide bridgesleutels en van de damsleutel maar weinig exemplaren bewaard gebleven, wat bij zulke grote en kwetsbare kartonnen schijven geen wonder is. Beide bridgesleutels maken inmiddels deel uit van wat destijds de Bridgecollectie Amsterdam in de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek was, maar nu de Bridgecollectie Nederland (BCN) heet. Deze collectie is ondergebracht in het Denksportcollectiecentrum van de Leeuwarder bibliotheek- en archiefinstelling Tresoar, die niet lang geleden denksport als collectiezwaartepunt heeft gekozen. Voor de Landau-verzameling in deze collectie zoekt de Stichting Herman Filarski, die de belangen van de BCN bevordert, nog steeds naar een exemplaar van zowel de damsleutel als de beide drukken van de schaaksleutel. Tresoar heeft ook een schaakcollectie, waarvan de bibliotheek van Haje Kramer deel uitmaakt, een dam- en een go-collectie binnen zijn muren.

Bridgerazernij

Van Landau is in de BCN in ieder geval zijn vrijwel volledige bridge-oeuvre opgenomen. Dit bestaat verder uit de vertaling en bewerking van de twee drukken van Emanuel Laskers eerste Nederlandse bridgeboek *Bridge; Eenvoudige handleiding* (1931, 1932), uit zijn eigen boek *Moderne bridge-taktiek* (1932; de 2de, geheel herziene druk ontbreekt nog en wordt gezocht) en uit de brochure *De nieuwe Internationale bridge-telling* (± 1937). Dit alles mag dan het resultaat worden beschouwd van wat Schelfhout in zijn *In memoriam Salo Landau* (in *Partij verloren…* . Samengesteld door L.G. Eggink en W.A.T. Schelfhout. Amsterdam 1947) de “alleszins te betreuren […] groote dwaling“ van Emanuel Lasker noemde.

Hij schrijft immers dat eind jaren ’20 “men de volle ontplooiing van Landau’s onmiskenbaar schaaktalent [had] mogen verwachten, ware het niet dat Dr. Lasker, voor wie Landau groote bewondering koesterde, hem te kwader ure overtuigd had, dat bridge spoedig het schaakspel geheel zou verdringen”. Hij spreekt verder ook over “de golf van bridgerazernij uit de jaren 1931-1934” en vervolgt dan met “Ook de talentvolle Noteboom werd door Lasker’s profetie uit het lood geslagen. Zoowel Landau als Noteboom ondervonden het nadeel van het dienen van twee heeren. Noteboom vestigde zich als bridgeleeraar te Berlijn, Landau beproefde het in Londen. Voor beiden werd het een fiasco.”. Nog afgezien van de vraag of dit voor Noteboom historisch juist is – het bewijs voor zijn Berlijnse bridge-activiteit moet nog worden gevonden –, klinkt Schelfhouts verontwaardiging wel een tikkeltje schijnheilig want zelf was hij ook niet vies van het dienen van twee heren en pikte hij van die razernij rustig een graantje mee door een boekje te schrijven *Zo wordt u een goed bridger* (1937), waarvan ten minste twee drukken verschenen! Is hiermee het hele verhaal over Landau die “twee heeren” diende, en over zijn schaak- en bridgesleutels verteld? Absoluut niet.

Landau de ontwerper

Landau was in ieder geval als auteur zowel bij de vervaardiging van de schaaksleutel, waarvan in 1936 de eerste druk verscheen, als bij die van beide bridgesleutels in 1937 op z’n minst nauw betrokken, en zal zijdelings zeker bemoeienis hebben gehad met de vervaardiging van de damsleutel, al wordt hiervan in deze uitgave nergens melding gemaakt. Op grond van zijn betrokkenheid bij in ieder geval de beide drukken van de schaaksleutel en bij de beide bridgesleutels ligt de veronderstelling voor de hand dat hij een centrale rol zal hebben gespeeld bij het vormgeven aan het idee om te trachten denksporttheorie samen te vatten in deze vorm van draaibare sleutels. En dat doet weer de vraag rijzen of Landau naast zijn schaak- en bridgetalenten niet ook nog een onbekend gebleven kant bezat, namelijk die van ontwerper! Want als er inderdaad geen voorgangers van dit ‘sleutel-instrument’ in deze vorm worden gevonden, is deze cirkelvormige sleutel inderdaad een heel origineel idee dat in ieder geval voor het schaakspel en het bridgespel door Landau verder is uitgewerkt. Voor de schaak- en bridge-inhoudelijke kant van de zaak zal hij zich, niet in de laatste plaats ter bevordering van de verkoop, hebben verzekerd van gezaghebbende partners, Fine en Goudsmit. Dat duidt in ieder geval ook op praktisch en zakelijk inzicht. Reuben Fine verkeerde in die jaren in Nederland en had al de roep tot de sterkste schakers ter wereld te behoren (Zandvoort 1936!), en Ernst Goudsmit bezat zoals gezegd, dezelfde status in de bridgewereld. Hij kende hen bovendien ook persoonlijk goed. Overigens laten de aanduidingen op de sleutels zelf onduidelijkheid bestaan over de verhoudingen tussen de auteurs. Op de schaaksleutel staat kort en bondig ”bewerkt door Fine en Landau”, wat op gelijkwaardigheid duidt, maar op de bridgesleutels staat op dezelfde plaats alleen “vervaardigd door Mr. E.C. Goudsmit”, terwijl de *Toelichting* daaronder weer is ondertekend met “De auteurs”. Aan ommezijde van de sleutels en op de enveloppen waarin de sleutels waren verpakt, is dan vervolgens te vinden “vervaardigd door Mr. E.C. Goudsmit in samenwerking met

S. Landau". Wellicht is er op de tot nu toe niet boven water gekomen envelop waarin de damsleutel zal hebben gezeten, ook iets vermeld over Landaus betrokkenheid.

Internationale verspreiding

Zijn dit nog niet meer dan vermoedens waaruit nog niet zonder meer af te leiden valt dat Landau de echte ontwerper van het instrument is geweest, dan vinden we de bevestiging van deze vermoedens in de voor schaakbibliografisch onderzoek onontbeerlijke catalogus van de schaakcollectie van de Koninklijke Bibliotheek (KB). Hierin stuiten we via de ingang 'schaaksleutel' op "*Schach-Schlüssel* / bearb. durch M. Euwe und R. Fine" (Amsterdam 1937; Uitgever Wittkowski) met de annotatie "Entwurf : S. Landau". Voor ons ten overvloede voegt de KB hieraan nog een verwijzing naar de oorspronkelijke Nederlandse uitgave uit 1936 toe. Bovendien blijkt Wittkowski het niet bij deze Duitse vertaling te hebben gelaten, want er zijn inmiddels nog twee vertalingen te voorschijn gekomen! Eveneens in of na 1937 verschenen met de copyright-aanduiding 1937 in Amsterdam ook nog *Clé-d'échecs* composé par dr. M. Euwe et R. Fine, en *Chess-key* by Dr. M. Euwe et R. Fine, en evenzo werd bij deze twee uitgaven Landau uitdrukkelijk vermeld: "Projet: S. Landau, Champion de Hollande", respectievelijk "Designer S. Landau, Champion of Holland". De schaaksleutel kreeg hiermee dus ook een internationale status, en Landau de erkenning dat hij er de ontwerper van is geweest. Zoals uit het vervolg blijkt, is het van belang voor de geschiedenis van de sleutels dat deze erkenning in ieder geval in deze drie uitgaven ondubbelzinnig is vastgelegd. Wel valt op dat onvermeld blijft dat Landau ook medeauteur was van de oorspronkelijke Nederlandstalige uitgave. Overigens is het de vraag of exemplaren van de vertalingen buiten de landsgrenzen van Nederland een erg ruime verspreiding hebben gekregen. Ik ben Jurgen Stigter, in wiens onuitputtelijke collectie zich van beide vertalingen exemplaren bevinden, er zeer erkentelijk voor dat hij mij op deze Franse en Engelse uitgaven wees en ze mij ter inzage gaf. Uiteraard worden alle drie vertalingen nu ook voor de collectie in Tresoar gezocht.

Hoe Landau's naam verdween

Maar ook hiermee is het verhaal van de sleutels en de vragen die zij oproepen nog niet ten einde. De schaaksleutel blijkt namelijk ook in het Spaanse taalgebied uitgebracht, en wel als *Clave de las aperturas*, weer met Euwe en Fine als auteurs, echter niet in de cirkelvormige sleutelvorm, maar als handzaam boekje. De eerste druk, waarvan de KB een exemplaar bezit, verscheen in Buenos Aires in 1941, althans, dat is het jaartal van het copyright. In deze boekvorm-uitgave beleefde de schaaksleutel zijn grootste succes want in 1944, 1950, 1954, 1961 en 1972 volgden er ten minste vijf herdrukken (alle aanwezig in de BCN), steeds met de toevoeging "ed. autorizada", al zal de autorisatie met zekerheid niet van Landau afkomstig zijn geweest. Sterker nog: in geen van deze Spaanstalige uitgaven is enige referentie aan Landau als ontwerper en medeauteur van de oorspronkelijke uitgave opgenomen. Deze Argentijnse uitgaven doen een nieuwe vraag rijzen, want de titelbeschrijving vermeldt wel: "trad. del inglés por Hector Rodriguez Escande [soms vermeld als

Esconde of Escanda]". Vertaald uit een exemplaar van de Engelse vertaling? Hoe zou de Argentijnse uitgever hier in oorlogstijd aan zijn gekomen?

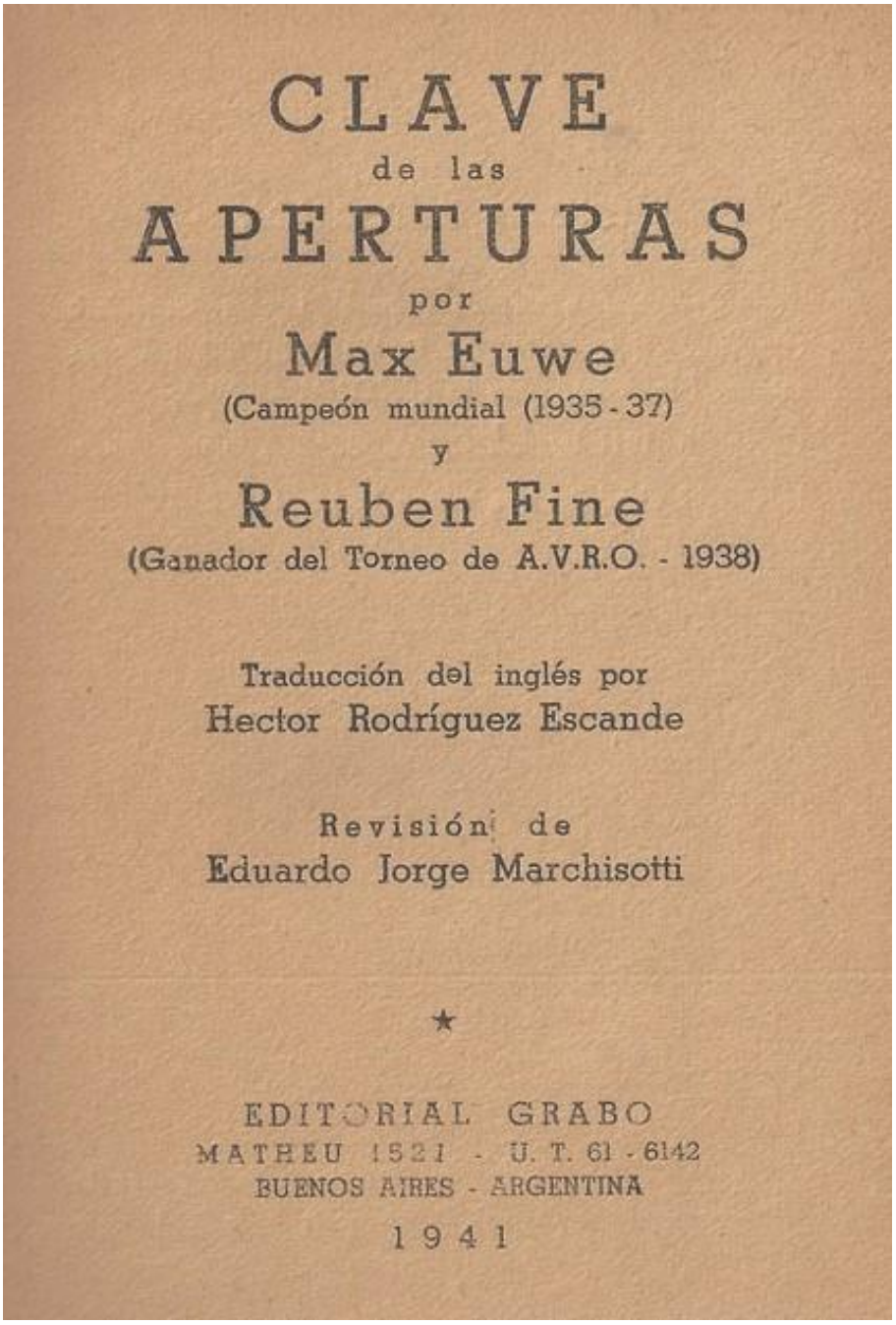
CLAVE
de las
APERTURAS
por
Max Euwe
(Campeón mundial (1935-37)
y
Reuben Fine
(Ganador del Torneo de A.V.R.O. - 1938)

Traducción del inglés por
Hector Rodríguez Escande

Revisión de
Eduardo Jorge Marchisotti

★

EDITORIAL GRABO
MATHEU 1521 - U. T. 61-6142
BUENOS AIRES - ARGENTINA
1941

Tijdens de schaakolympiade in Buenos Aires in 1939 brak WO II uit. Het is op zichzelf mogelijk dat één of meer deelnemende schakers over de sleutel beschikten en in contact met de Argentijnse uitgever Grabo zijn gekomen, maar heel waarschijnlijk is het niet, want de sleutel was voor sterke schakers natuurlijk weinig interessant. Rueben Fine, in 1936 nog de co-auteur van Landau, zal het niet zijn geweest, want Aidan Woodger in zijn gedetailleerde boek over hem (*Rueben Fine; A comprehensive record of an American chess career 1929-1951*. Jefferson, London 2004) wijdt geen woord aan de Olympiade of Fines aanwezigheid in Buenos Aires.

Maar hij kan heel goed als auteur en (mede-)rechthebbende op een later moment zonder problemen de Engelstalige sleutel voor de Spaanstalige uitgave ter beschikking hebben gesteld. De Verenigde Staten waren in 1941 nog niet in oorlog en Argentinië bleef neutraal. Mogelijk is die uitgave dan via hem vanuit de Verenigde Staten tot stand gekomen, want het lijkt onwaarschijnlijk dat Euwe vanuit bezet Nederland hier veel bemoeienis mee kan hebben gehad, en Wittkowski en Landau zelf al helemaal niet. Zij zullen in 1941, het jaar van de eerste razzia's, andere zorgen hebben gehad. In 1942 werd Landau, zoals bekend, bij een poging naar Zwitserland te ontkomen, verraden en met zijn vrouw en dochtertje gedeporteerd. Zij stierven evenals Wittkowski in concentratiekampen (Luijters Guus, Raymund Schütz en Marten Jongman. *De deportaties uit Nederland 1940-1945; Portretten uit de archieven.* Amsterdam © 2017).

Maar na de oorlog heeft Euwe er dan toch ook niet voor gezorgd dat Landaus naam in de 3de en volgende drukken werd opgenomen, zoals Fine dit bij de twee eerste drukken al had kunnen doen. Natuurlijk ging het nu nog maar om een boekje en niet om de originele draaischijfsleutel, en zal strikt genomen die vermelding ook niet nodig zijn geweest, maar zo verdween wel stilzwijgend de naam van Salo Landau als ontwerper van een origineel instrument dat om basistheorie handig en overzichtelijk te presenteren in drie denksporten is gebruikt.

Landaus pseudoniem

Al laat het verhaal van de geschiedenis van de denksportsleutels nog genoeg vragen onbeantwoord, ik had hiermee kunnen afsluiten, ware het niet dat kort na de in 1936 en 1937 gepubliceerde schaaksleutel-uitgaven in 1938 nóg een systematisch overzicht van de schaakopeningen verscheen, nu uitgegeven bij G.B. van Goor Zonen's U.M. te 's-Gravenhage (dezelfde uitgever als van Euwes *Theorie der schaakopeningen*): *Schaakopeningen in overzichtelijke vorm; 5.000 zetten!* Binnen het omslag vinden we een dubbelzijdig bedrukt uitklapblad waarop in één oogopslag, dus uiterst beknopt, de hele (basis)theorie van de openingen, met evaluatie erbij, is te overzien. Als auteur vermeldt het omslag Leo Landuijt, een anno 1938 en in de jaren hierna geheel onbekende naam in schaakland. Pas 20 jaar later horen we de naam opnieuw. Maar de catalogi van KB en UBA verschaffen een verrassende opheldering: Leo Landuijt is het pseudoniem van Salo Landau! De bron hiervan wordt niet vermeld, jammer genoeg, want de twee belangrijkste bronnen voor Landaus leven, Schelfhouts *In memoriam* in het bovengenoemde *Partij verloren…*, en Adri Plomps *Het korte leven van Salo Landau* in *Matten* nr. 7 (Alkmaar © 2010), zwijgen over Leo Landuijt, trouwens ook over de denksportsleutels.

Beide bibliotheken zullen bij hun toeschrijving echter niet over één nacht ijs zijn gegaan, en zij beschikten destijds bovendien over deskundigen, K.W. Kruijswijk in de KB en J. ten Have in de UBA, die goed bekend waren met de Nederlandse schaakwereld voor en na WO II. Zij baseerden hun toeschrijving wellicht (mede) op mondelinge bronnen. Als zij het inderdaad bij het juiste eind hebben, dan vormen de

door Salo Landau ontworpen sleutels er niet het enige tastbare bewijs voor dat hij niet alleen belangstelling had voor de manier waarop theoretische stof systematisch, overzichtelijk en hanteerbaar kan worden gepresenteerd, maar ook dat hij het talent bezat om hiervoor passende instrumenten vorm te geven.

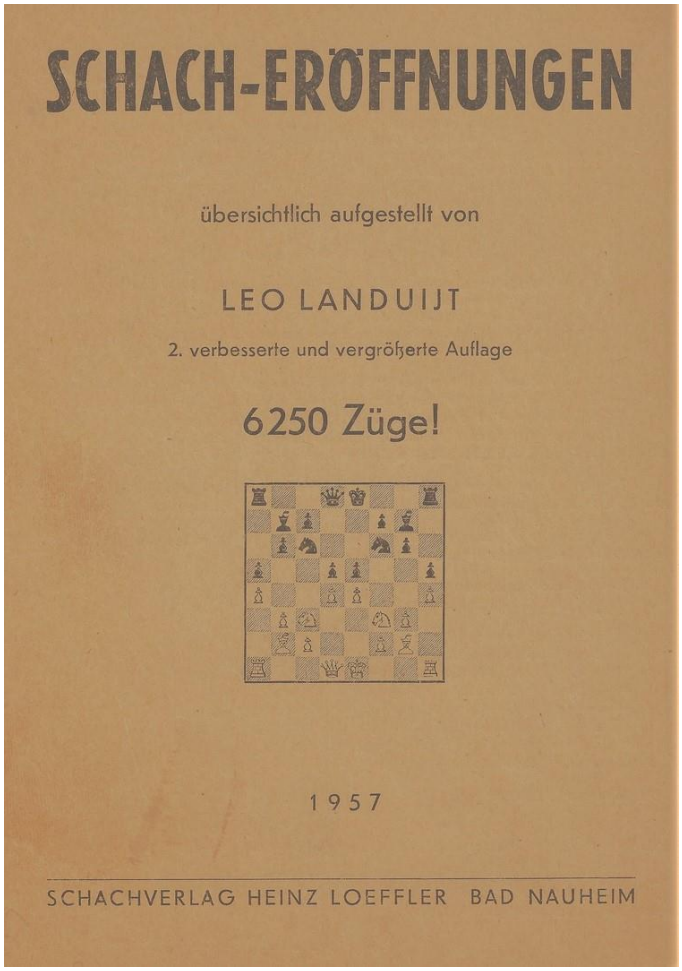

Waarom een schuilnaam?

Nemen we dus aan dat Leo Landuijt een schuilnaam van Landau was, dan is het de vraag waarom hij zich die aanmat. Landau was na Euwe Nederlands bekendste en sterkste schaker en was bij afwezigheid van Euwe in 1936-1937 zelfs Nederlands schaakkampioen. Zijn uitvouwblad zou, als op het omslag zijn eigen naam had gestaan, ongetwijfeld gemakkelijker zijn verkocht dan met de naam van een volslagen onbekende. Zou het ermee te maken hebben dat zijn contract met Wittkowski hem verhinderde onder eigen naam bij een andere uitgever een concurrerend werk uit te geven? Ook lijkt de veronderstelling niet onrealistisch dat Wittkowski, of anders Euwe en Fine, na de onder hún auteursnaam uitgebrachte drie vertaalde bewerkingen van Landaus en Fines Nederlandse schaaksleutel, niet wensten dat nog geen jaar later zo'n concurrerende uitgave onder de naam van de oorspronkelijke ontwerper van de schaaksleutel op de markt verscheen. Wat de oorzaak of reden ook mag zijn geweest, zo verdween Landaus naam in ieder geval opnieuw.

Een roofdruk?
Maar er rijzen ook nieuwe vragen, want 20 jaar later, en 14 jaar nadat Landau door de nazi's werd vermoord, verscheen uitgerekend in Duitsland bij Schachverlag Heinz Loeffler van Leo Landuijt *Schach-Eröffnungen; 6250 Züge !* Übersichtlich aufgestellt (2. verbesserte und vergrößerte Auflage. Bad Nauheim 1957)! De eerste vraag is direct al: wie heeft die verbeteringen en uitbreidingen verzorgd als het de auteur niet zelf is geweest. Dan moet het een onbekende hand van na 1940 of 1941 zijn geweest, maar wiens hand? De korte met L.L. getekende introductie op de binnenzijde van het omslag is niet meer dan een inhoudelijk nauwelijks gewijzigde vertaling van de oorspronkelijke Nederlandse tekst en verschaft verder geen enkele informatie over auteur L.L. of de drukgeschiedenis van deze 2. Auflage.
Volgende vraag: bestaat er ook een '1.Auflage', al dan niet "verbessert und vergrößert"? Als die ooit gepubliceerd is, is die bij mijn weten tot op heden nooit gevonden. Het lijkt daarom aannemelijk dat bedoeld is 'tweede, vertaalde heruitgave van de eerste en enige Nederlandse uitgave uit 1938'. Intrigerender is verder de vraag hoe die Nederlandse uitgave in Duitsland terecht is gekomen en aan wie de rechten toekwamen van de ook in de uitgave van 1938 genoemde en hier met "Autorrechte" vorbehalten" eveneens uitdrukkelijk vermelde auteursrechten. Is dit dan wat bibliografisch een piraten-editie wordt genoemd, of beter nog, als laat voorbeeld van de roofkunst uit de oorlogsjaren, een roofdruk?

Als Landau inderdaad de auteur van *Schaakopeningen in overzichtelijke vorm* is geweest, zullen er geen bekende rechthebbenden meer zijn geweest, maar dat betekent natuurlijk niet dat de auteursrechten of de eigendomsrechten vervallen zijn. Dat uitgever Van Goor er zich evenmin als de Duitse uitgever druk om heeft gemaakt, kan uit het feit worden afgeleid dat nóg een identieke uitgave van deze titel, maar zonder jaaraanduiding, is verschenen, en wel bij Das Schach-Archiv in Hamburg. En hiervan heeft in 1969 bij dezelfde uitgever zelfs een wél gedateerde heruitgave het licht gezien, al kan niet zonder meer worden uitgemaakt of het hierbij niet om één en dezelfde uitgave gaat, op een deel waarvan de uitgever in 1969 dan een jaartal heeft laten drukken. Zo beleefde Landaus *Schaakopeningen in overzichtelijke vorm* uitgerekend in Duitsland zelfs na 30 jaar hoe dan ook nog een, zij het even anoniem als postuum, succes.

What is in a name?
De vragen die al deze uitgaven stellen, zullen vermoedelijk nooit en zeker niet volledig worden beantwoord. Heel veel archiefmateriaal is verloren gegaan. Zo zou de nooit gevonden 1.Auflage bij een bombardement kunnen zijn vernietigd. Eventueel nog bestaande correspondentie tussen Wittkowski, Landau en Euwe die opheldering zou kunnen verschaffen, moet eerst nog in archieven worden gevonden. Zijn de uitgeversarchieven van Loeffler en Das Schach-Archiv, indien ze bestaan, nog op te sporen?

Een intrigerende vraag die nog overblijft, is Landaus schuilnaam zelf. Die lijkt geenszins betekenisloos. Ik meen lang geleden eens gelezen te hebben dat Landau zijn pseudoniem koos omdat zijn openingen-overzicht om te worden gepubliceerd het land uit moest, maar deze verklaring houdt minder steek omdat er aan de naoorlogse Duitse uitgaven een Nederlandse uitgave vooraf ging. Het kan natuurlijk wél dat een Duitse uitgave al meteen in 1938 of 1939 is gepland zonder een joodse naam op het omslag. De eventuele betekenis 'land uit' zou er ook een toespeling op kunnen zijn dat zijn oorspronkelijke schaaksleutel in de vertaalde en bewerkte versie van Euwe en Fine het land uit is gegaan zonder vermelding dat Landau meer dan alleen de ontwerper ervan was, of dat zijn nieuwe ontwerp van een systematisch overzicht der schaakopeningen wel het land uit mocht, maar niet onder zijn eigen naam kon verschijnen, hetzij omdat Wittkowski of Euwe en Fine hiertegen bezwaar hadden, hetzij voor de Duitse uitgave omdat hij joods was. Het blijven weinig meer dan gissingen.

Voorgeschiedenis en Nachleben

Natuurlijk zijn Landaus beide overzichten van de openingstheorie niet de eerste pogingen om de theorie overzichtelijk en in samenhangend verband te presenteren. De geschiedenis van die presentatie is bijna even boeiend als, maar minder emotierijk dan de geschiedenis van de schaaknotatie en van de discussies hierover, vooral in de Angelsaksische schaakwereld. Zo is het idee dat de openingstheorie als een soort 'stamboom' kan worden weergegeven, wat Landau ook min of meer in *Schaakopeningen in overzichtelijke vorm* doet, al in een Portugees boek uit 1907 te vinden: *O jogo real; Apontamentos diversos para a tentativa de um tratadinho elementar de xadrez* (Lisboa 1907) van Alfredo Ansur (ook dit boek bevindt zich in de collectie van Jurgen Stigter). In het uitvouwblad dat hierin als bijlage achterin is toegevoegd, is dit idee zelfs fraai weergegeven in de vorm van een échte boom met takken en vertakkingen. En er zijn nadien, maar mogelijk ook voordien, meer publicaties te vinden waarin de hele openingstheorie of afzonderlijke openingen met hun varianten overzichtelijk gemaakt pogen te worden met gebruikmaking van het stamboomidee.

Maar totdat blijkt dat er een eerder voorbeeld van is te vinden, schuilt Landau's originaliteit juist in het idee om de vorm van een draaischijf te gebruiken voor de presentatie van de theorie en in het toepasbaar hiervan maken voor de openingstheorie, respectievelijk de bied- en speeltheorie van de drie 'grote' denksporten schaken, dammen en bridge.

In de stormachtige ontwikkelingen die de communicatietechnologie de laatste halve eeuw heeft doorgemaakt, is het ook geen wonder dat creativiteit die gebruik maakt van karton, later geen opzien meer heeft gebaard. Er is mij, weer met dank aan Jurgen Stigter, dan ook maar één voorbeeld bekend van navolging van dit idee, en hiertoe beperkt zich dan meteen ook het Nachleben ervan. In 1973 (althans dit is de copyright-aanduiding) verscheen *The Chess Wheel; Chess openings finder,* "compiled and designed by V. Armen a.k.a. Vrej ter-Gevorkian" op de markt. De

uitgave werd vergezeld van onder meer aanbevelingen van Paul Schmidt, aan wie onlangs een biografie is gewijd (Magacs, Eva Regina, and Michael Negele. *Paul Felix Schmidt; A winning formula*. Berlin 2017), maar hierin wordt diens relatie met V. Armen helaas niet belicht. V. Armen, Armeniër van herkomst, was sinds 1966 in de Verenigde Staten als linguïst en schaakleraar werkzaam. In zijn *Chess Wheel* presenteert hij de theorie van de Engelse opening (uiteraard nog in de beschrijvende notatie). Het wheel heeft eveneens de grootte van een langspeelplaat en werkt op vergelijkbare wijze als de sleutels van Landau. Andere *Chess Wheels* zijn niet bekend; waarschijnlijk is het, ondanks de aanbevelingen van gerenommeerde schakers, nooit verder gekomen dan dit ene wiel. Van Armen zelf heb ik verder ook nooit meer gehoord. Aan wie V. Armen a.k.a. Vrej ter-Gevorkian het idee voor zijn wheel heeft ontleend, vermeldt de erbij geleverde documentatie niet. Zou het de schaaksleutel van Salo Landau zijn geweest?

Amsterdam, 17 oktober 2018

Bob van de Velde, is behalve voorzitter van de Stichting Herman Filarski tot bevordering van de belangen van de Bridgecollectie Nederland, ook voorzitter van de Chess History & Literature Society. In de grote Lasker-monografie *Emanuel Lasker, Denker, Weltenbürger, Schachweltmeister* van Foster, Richard, Stefan Hansen (und) Michael Negele (Hrsg.), Berlin 2009, heeft hij het hoofdstuk *Nicht nur Schach; Emanuel Lasker als Bridgespieler* bijgedragen. Hij werkt nu aan een herziene versie voor de in voorbereiding zijnde driedelige Engelse heruitgave van dit werk, waarvan Volume 1 inmiddels is verschenen.

Advertentie

MEC op sociale media

Het MEC is sinds begin 2018 actiever op **Facebook** en **Twitter**. De berichtjes met foto's uit ons archief worden door een trouwe schare fans gelezen. We willen op deze manier een andere (jonger) publiek bereiken, maar ook onze archieven wat meer ontsluiten. Neem eens een kijkje op:

Twitter: https://twitter.com/Maxeuwecentrum

Facebook: https://www.facebook.com/maxeuwe.centrum/

Advertentie

De beschrijvende schaaknotatie

Door: Dirk Goes

Rond het jaar 1600 was in Engelstalige landen de beschrijvende schaaknotatie populair. Waarom is mij een raadsel want het was tenenkrommend omslachtig. Zo werd de zet Dd1-f3 als volgt omschreven: '*The white king brings forth his queene, and placest her in the third house, in front of his bishop's pawne'*, en zie dat maar eens met goed fatsoen op een notatieformulier te krijgen!

In 1737 werd in Frankrijk het boek '*Essai sur le jeu des échecs'* uitgegeven, dat acht jaar later in het Engels werd vertaald als '*The Noble Game of Chess'*. In dit boek, dat was geschreven door de Syriër Philip Stamma, werd de algebraïsche notatie geïntroduceerd, revolutionair voor die tijd. Het kwam ongeveer overeen met de schrijfwijze die we tegenwoordig gebruiken, met lijnen genummerd van a tot en met h en rijen van 1 tot en met 8, met dien verstande dat de stukken niet bij naam werden genoemd. De toren op a1 werd A genoemd, het paard op b1 werd B, enzovoorts. Pionzetten werden aangeduid met de letter P. Zo werd de Italiaanse opening als volgt genoteerd:

			Wij zouden zeggen:	
1.	P-E4	P-E5	e2-e4	e7-e5
2.	G-F3	B-C6	Pg1-f3	Pb8-c6
3.	F-C4	F-C5	Lf1-c4	Lf8-c5

Enzovoorts …. Nog steeds omslachtig, maar wel al een hele verbetering ten opzichte van de gebruiksonvriendelijke beschrijvende notatie. De 'methode Stamma', om het zo maar even te noemen, kreeg navolging in Europa, maar de eigenwijze Britten bleven hardnekkig vasthouden aan datgene wat ze gewend waren. Ik hoor het Obelix al zeggen:

Stamma emigreerde in 1737 naar Londen, waar hij door het Engelse hof was aangesteld als tolk oosterse talen. In 1747 speelde hij een match tegen Philidor, die hij met dikke cijfers verloor (-8 +1 =1). Mogelijk is dat de reden geweest waarom zijn notatie niet aansloeg bij het grote publiek.

Stamma

In de Engelstalige landen bleef men nog lang volharden in het gebruik van de beschrijvende notatie, al werd die in de loop der jaren wel aanzienlijk versimpeld.

Zie hieronder de evolutie van de zet Pg1-f3:

1614: The white king commands his owne knight
into the third house before his owne bishop.
1750: K. knight to His Bishop's 3d.
1837: K.Kt. to B.third sq.
1848: K.Kt. to B's 3rd.
1859: K. Kt. to B. 3d.
1874: K Kt to B3
1889: KKt -B3
1904: Kt-KB3
1946: N-KB3

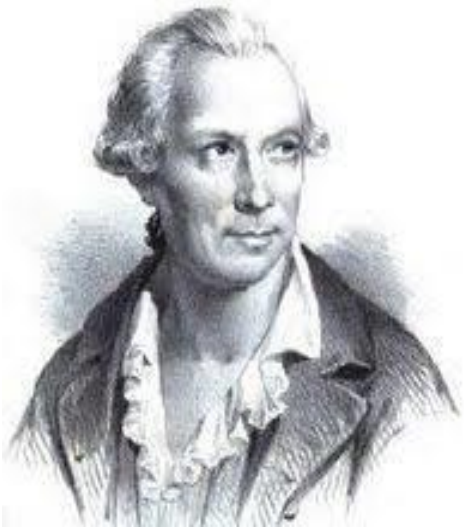

Philidor

Een groot nadeel van de beschrijvende notatie vind ik vooral het feit dat zwart vanuit eigen gezichtspunt begint met tellen. 1.e4 e5 wordt zodoende 1.PK4 PK4, en niet, zoals je bij toepassing van de logica zou denken, 1.PK4 PK5.

In de jaren '70 van de vorige eeuw begon de Amerikaanse schaakbond een campagne om de beschrijvende notatie te vervangen door de algebraïsche. Daar lag een zuiver commerciële gedachte aan ten grondslag, want de Amerikaanse uitgeverijen raakten hun schaakboeken aan de straatstenen niet meer kwijt, en door over te schakelen op de algebraïsche notatie konden ze beter concurreren met de Europese uitgeverijen.

Inmiddels wordt de beschrijvende notatie niet meer geaccepteerd in door de FIDE georganiseerde toernooien en wordt ze alleen nog maar gebruikt door ouwe mannetjes in bejaardenhuizen. Op die manier sterft het vanzelf uit, en dat lijkt me een goede zaak. Veel was vroeger beter, maar niet alles….

Advertentie

Alles op schaakgebied!

Scherpe prijzen, snelle verzending, schaaktechnisch advies.

contact: WGM Erika Sziva

e-mail: info@debestezet.nl

webshop: www.debestezet.nl

De foto en zijn verhaal

Mijn grootvader, Marcus Plooijer, heeft in 1946 (samen met anderen) Zaandam 1946 georganiseerd. Ik was toen 1 jaar. Marcus Plooijer is jarenlang voorzitter van de Z.S.C. geweest. Heel veel jaren geleden kreeg ik van hem het toernooiboek, maar ook een verzameling naambordjes die toentertijd naast het wedstrijdbord werden gezet.

Het kartonnen naambordje dat je op de foto ziet heb ik in mijn bezit. Samen met Dr LIST, CHRISTOFFEL, MUHRING en STOLZ.

Groeten, Kees Bakker uit Zoetermeer.

Oude brieven van Euwe

Ook deze periode ontvingen we weer originele brieven van Euwe, dit keer van Joost Duquesnoy. Joost schrijft er het volgende over:

“In maart 1976 bestond SV Waalwijk 40 jaar. Euwe is toen uitgenodigd en was aanwezig bij de uitreiking van de diploma's aan een groot aantal jeugdschakers. Waalwijk, centrum van de Langstraat en schoenindustrie, heeft Euwe toen een paar schoenen cadeau gedaan. Bijgevoegde brief, waarin Euwe hiervoor bedankt, is vanuit een nalatenschap in mijn bezit geekomen.”

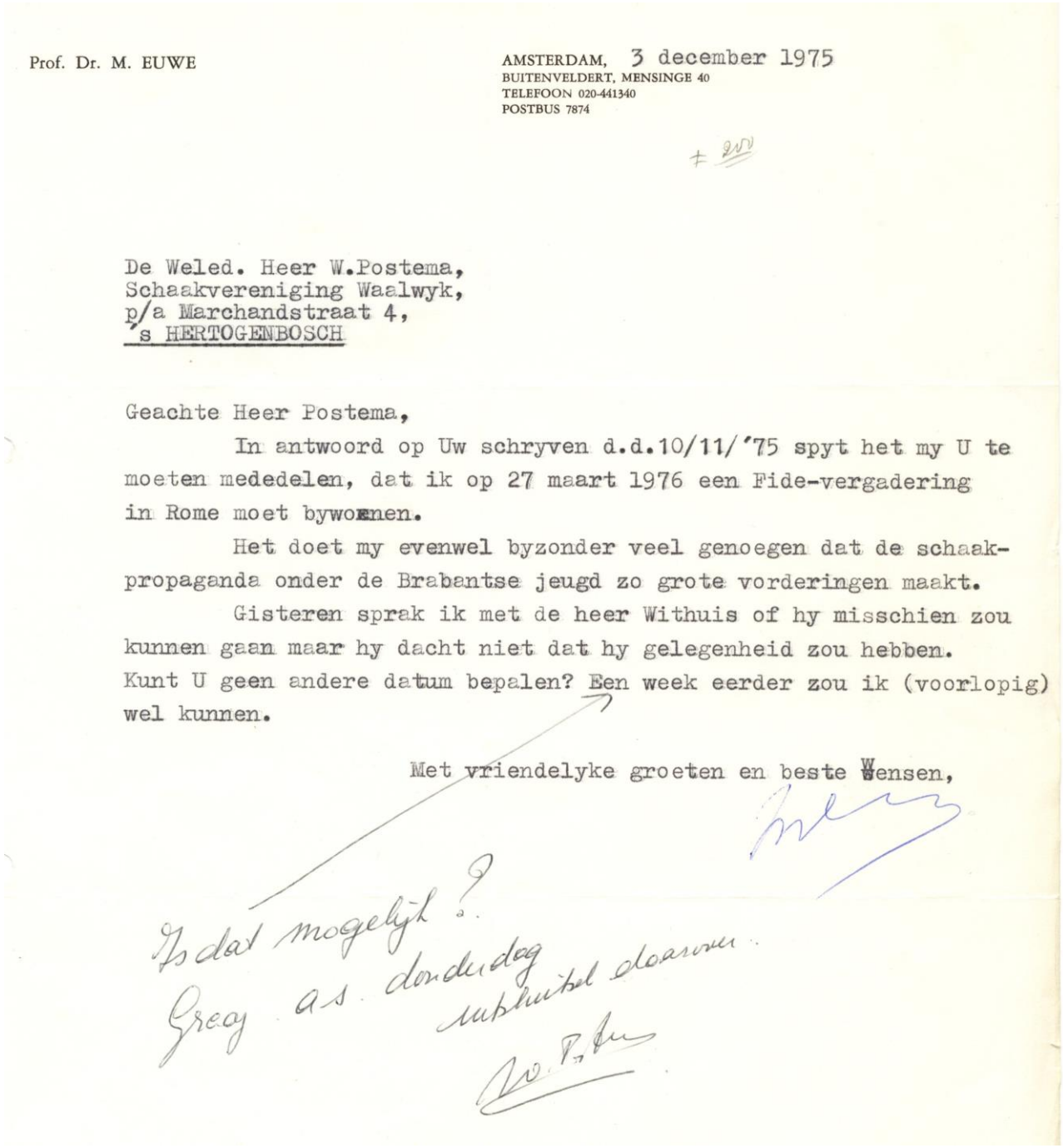

Prof. Dr. M. EUWE

AMSTERDAM, 3 december 1975
BUITENVELDERT, MENSINGE 40
TELEFOON 020-441340
POSTBUS 7874

± 200

De Weled. Heer W.Postema,
Schaakvereniging Waalwyk,
p/a Marchandstraat 4,
's HERTOGENBOSCH

Geachte Heer Postema,

In antwoord op Uw schryven d.d.10/11/'75 spyt het my U te moeten mededelen, dat ik op 27 maart 1976 een Fide-vergadering in Rome moet bywoonen.

Het doet my evenwel byzonder veel genoegen dat de schaakpropaganda onder de Brabantse jeugd zo grote vorderingen maakt.

Gisteren sprak ik met de heer Withuis of hy misschien zou kunnen gaan maar hy dacht niet dat hy gelegenheid zou hebben. Kunt U geen andere datum bepalen? Een week eerder zou ik (voorlopig) wel kunnen.

Met vriendelyke groeten en beste Wensen,

Is dat mogelijk?
Graag a.s. donderdag
uitsluitsel daarover.

Op 30 maart 1976 volgt een handgeschreven bedanktbriefje van Euwe.

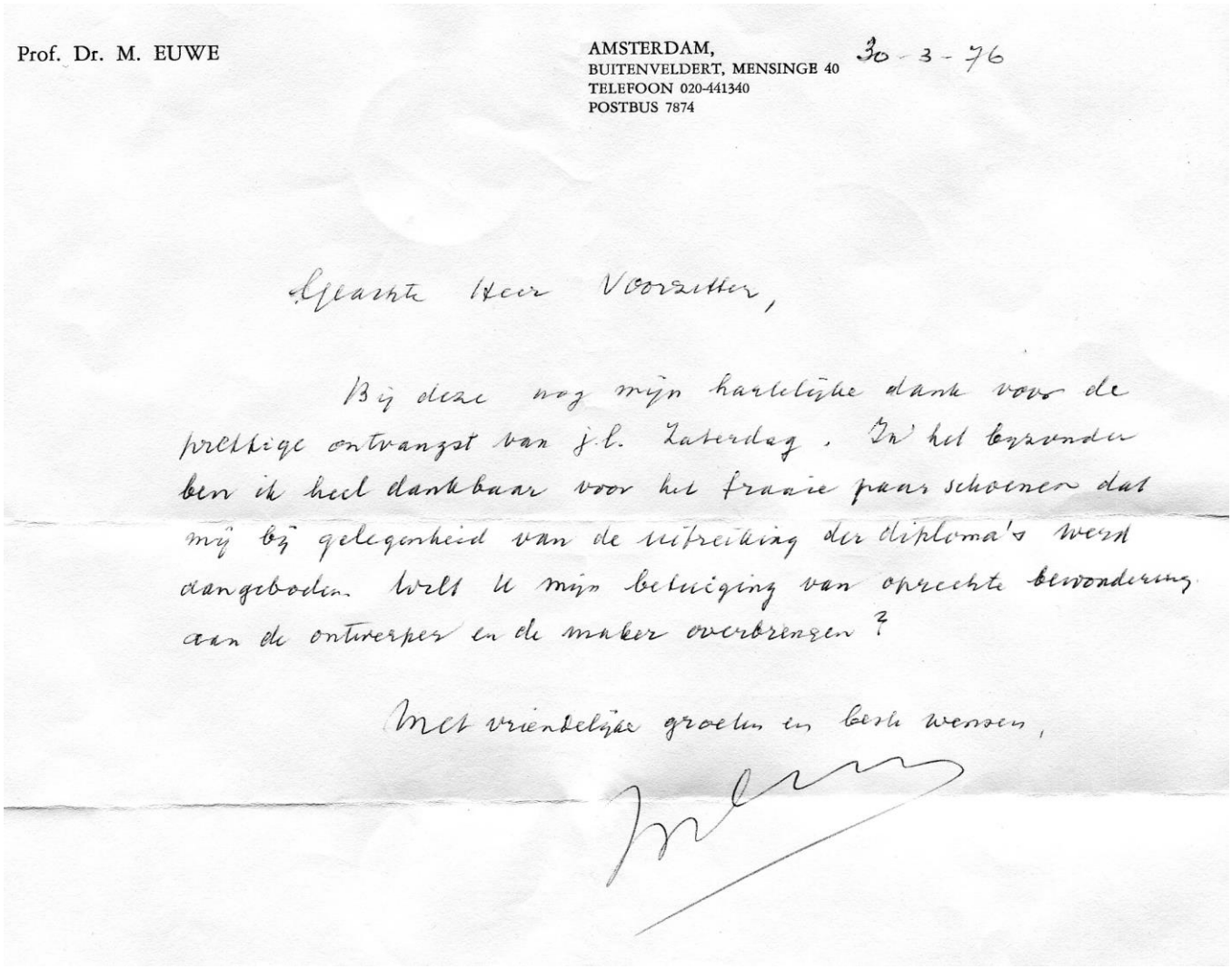

Prof. Dr. M. EUWE

AMSTERDAM,
BUITENVELDERT, MENSINGE 40
TELEFOON 020-441340
POSTBUS 7874

30-3-76

Geachte Heer Voorzitter,

Bij deze nog mijn hartelijke dank voor de prettige ontvangst van j.l. Zaterdag. In het bijzonder ben ik heel dankbaar voor het fraaie paar schoenen dat mij bij gelegenheid van de uitreiking der diploma's werd aangeboden. Wilt U mijn betuiging van oprechte bewondering aan de ontwerper en de maker overbrengen?

Met vriendelijke groeten en beste wensen,

Max Euwe

Buitenlandse bezoekers in het MEC

Ook in 2018 kregen we bijna 2.000 bezoekers, waarvan 530 toeristen. Zij kwamen uit maar liefst 48 verschillende landen!

De meeste buitenlandse bezoekers in 2018 kwamen uit de volgende landen:

Verenigde Staten	16,8 %
Engeland	14,3 %
Spanje	13,0 %
Duitsland	10,2 %
Frankrijk	4,9 %
Italië	4,0 %
Oostenrijk	3,3 %
Israël	2,3 %
Indonesië	2,3 %

Voor buitenlandse bezoekers hebben we vertalingen van de panelen in ons museum in de volgende talen: Engels, Frans, Duits, Spaans en Italiaans.

Uiteraard stellen wij clubbezoeken ook altijd op prijs, we hebben daar een speciaal programma voor!

Ook voor groepen jeugdige schakers hebben we een leuk programma: een museumquiz, kijken naar leuke schaakfilmpjes, spelen van een (apart) schaakspelletje, schaaktekeningen inkleuren. Eventueel kunnen we een schaakles of een training verzorgen en ook een simultaan is mogelijk. Natuurlijk krijgen de kinderen een attentie als aandenken aan hun bezoek.

Op de volgende pagina twee foto’s van het bezoek door *‘Schaakschool Indische buurt’* van Mustapha El Jarmouni. Zij bezochten in februari het MEC in het kader van hun jaarlijkse vakantiekamp. Het was een drukte van belang!

FABULOUS

Liber Amicorum Hans Bouwmeester

In september van dit jaar hoopt Hans Bouwmeester 90 jaar te worden. Bij zijn 60e verjaardag kreeg Hans een Liber Amicorum cadeau. Onlangs zat daar een exemplaar van in een schenking aan het MEC. Hieronder twee leuke bijdragen daaruit.

Amsterdam, april 1989.

HANS BOUWMEESTER 60 JAAR

Schaakspelers zijn wondere mensen.
Ik kan het weten, geloof me maar.
Altijd bezig met tal van wensen
Vervuld van hun toekomstdromen.
Genietend van die ene speciale sfeer.
Hoe hoog zal men ditmaal komen?
Wat deed Spielmann toen ook weer?
Even die variant nog onderzoeken.
Ja hierover heb 'k zelf zo vaak ook gedacht.
Toch nog even zien, wat zeggen nu de boeken?
Die variant heeft vaak ook winst gebracht...
0, voor school moet ik nog werken!
En wat met mijn klavier?
En de innerlijke mens moet ik ook sterken.
- Denken we aan dat feestelijk diner,
Gevolgd door die mooie muziek dat was plezier!!
Maar wat het meest van alles ons trof:
Die hulp voor Max (toen hij niet meer kon).
Het "correspondentieschaak"
Hans nam er aan deel, o wat een bof.
Hij hielp bij die taak!
Naast schaken, piano, huis. vrouw en
kind, die zorg voor dit alles te saam,
moest wegen als lood.
De wisseling door Max blijmoedig gedragen.
Logisch nu Hans die aanboodt.
Nog steeds blijven schaken en zorg voor de ander hem behagen.
Wij houden van Hans, dat zal altijd zo blijven.
Dat is wat wij allen hem willen vertellen.
Vandaar deze rijmelarijen.
Een gedegen gedicht brengt moeilijk naar voren,
wat ik in rijmelarij heb doen horen.

Naar Hans' foto zocht ik in mijn paperassen.
De uren vergingen en wat vond je?
(Zijn beeltenis moest daar toch in passen?)
Ik begrijp het zo klaar als een klontje.
Een bescheiden mens staat niet voorop op de foto.
Zoals reeds eerder gezegd:
Een gedegen gedicht brengt moeilijk naar voren
wat ik in rijmelarij heb doen horen.
Hans bescheiden, begaafd, geliefd en herboren.
(met 60 jaar een nieuw leven begonnen.)

Caro Euwe

Hans krijgt in 1983 de Euwering uit handen van Caro Euwe

Amersfoort, april 1989

Beste Hans,

Eenvoudig is het niet te dichten,
toch wil ik op deze wijze het woord tot je richten
60 jaar is lang niet mis,
maar jij bent niet oud, dat is iets wat zeker is.
In de loop der jaren heb ik je leren kennen
als iemand die je met z'n vriendschap weet te verwennen.
Zo zijn er niet veel op deze aarde
en het is van grote waarde.
Als je in de put zit, is Hans present:
dat is waar je je echte vrienden aan herkent.
In de schaaksport zul je altijd blijven voortleven
door al de boeken en stukjes die je hebt geschreven.
In de muziek en in het schaken ben je een kraan,
je weet er met veel verve je mannetje te staan.
Met deze regels moet je het maar doen.
Hartelijk gefeliciteerd ... en een dikke zoen!

Fenny Heemskerk.

Geschonken borden

Ook deze periode hebben we weer veel schenkingen gehad, waaronder enkele fraaie borden.

Van Joke Kruijver kregen we twee grote schaakborden die van haar man Jaap Kruijver zijn geweest.

We hebben de tafels direct in onze entree en in onze bibliotheek opgesteld.

Van bezoekers hebben we inmiddels veel positieve reacties gekregen ☺

Van Maarten Langen, bekend van de jaarlijkse simultaan *'schakers van formaat'* in Amstelveen, kregen we een fraai New History-bord. Het bord met kastelen en ridders zal jeugdige schakers zeer aanspreken. Het is voor € 85,00 bij *Het Paard* te koop.

Advertentie

Wilt u het MEC steunen?

Mocht u het MEC willen ondersteunen, dan zijn er diverse opties:

Donateur worden
Als u donateur wordt, ondersteunt u het Max Euwe Centrum en krijgt u twee keer per jaar onze papieren Nieuwsbrief. U kunt uw donatie overmaken op rekening NL91 INGB 0005 4016 70 ten name van Stichting Max Euwe Centrum te Amsterdam onder vermelding van 'nieuwe donateur'. Graag naam en adres vermelden.

Vriend van Euwe worden
Wilt u een groot bedrag (meer dan € 100 per jaar) doneren, dan kunt u Vriend van Euwe worden. De donatie moet dan wel worden vastgelegd in een akte, die wij kunnen leveren. Er hoeft geen notaris aan te pas te komen.

Wilt u Vriend van Euwe worden, of wilt u hierover meer informatie ontvangen, dan kunt u een e-mail sturen naar euwemec@xs4all.nl of bellen naar 020-6257017.

Ook kunt u ons steunen via de **Vriendenloterij** of **Sponsorkliks**. Kijk voor alle mogelijkheden op onze website (www.maxeuwe.nl). Onderaan de startpagina staat de button *'Steun ons'*, waar uitgebreide informatie te vinden is.